

SiBO-onderzoek over klasklimaat, relaties en leerkrachtgedrag

Op 29 april 2009 presenteerde het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen (www.steunpuntloopbanen.be) in Leuven de resultaten van het SiBO-onderzoek. Onze medewerker vatte voor u de resultaten samen van één onderdeel van het onderzoek, namelijk klasklimaat en leerkracht-kindrelaties in het basisonderwijs.

De bevindingen zijn enerzijds gebaseerd op de SiBO-gegevens, en anderzijds op gegevens die verzameld werden in het kader van het doctoraatsonderzoek van Evelien Buyse (Centrum voor Schoolpsychologie, o.l.v. Prof. Karine Verschueren). In dit doctoraatsonderzoek werd onder meer gefocust op de psycho-sociale ontwikkeling van jonge kinderen in de derde kleuterklas en de rol die klasklimaat, leerkracht-kind-relaties en leerkrachtgedrag hierin kunnen spelen. Voor één onderdeel van de doctoraatsstudie werd ook gebruik gemaakt van de data verzameld door de SiBO-onderzoekers in de derde kleuterklas.

■ ■ ■ Wat is SIBO?

SiBO staat voor 'Schoolloopbanen in het BasisOnderwijs'. Het is een grootschalig onderzoek in Vlaanderen, waarbij kinderen gevolgd worden van in de derde kleuterklas (schooljaar 2002-2003) tot het einde van de basisschool.

De algemene doelstelling van de studie bestaat erin om de schoolse ontwikkelingstrajecten van Vlaamse basisschoolkinderen in kaart te brengen én om de verschillen hierin te verklaren.

- Verklaringen voor verschillen in trajecten worden zowel gezocht in het **kind** als in zijn of haar **omgeving**. Wat de kenmerken van de omgeving betreft, wordt vooral gekeken naar de invloed van gezinskenmerken enerzijds en school- en klaskenmerken anderzijds.
- Het meten van de invloed van individuele en omgevingsfactoren op de ontwikkeling kan leiden tot het vaststellen van **beschermende factoren en risicofactoren** voor de schoolse ontwikkeling van kinderen.

■ ■ ■ Klasklimaat en leerkracht-kind-relaties in het basisonderwijs

Eén van de positieve factoren in de klasomgeving die uit het SIBO-onderzoek naar voren komt, is een gunstig klasklimaat en positieve relaties tussen de leerkracht en de individuele leerlingen van de klas.

Meer bepaald toont de studie in de eerste drie jaren van het basisonderwijs aan dat

- meer **nabijheid** en warmte in de leerkracht-kind-relatie samenhangt met een hoger niveau van psychosociale aanpassing, meer bepaald met meer populariteit bij leeftijdsgenootjes en meer welzijn op school.
- meer **conflict** in de leerkracht-kind-relatie daarentegen geassocieerd is met een lager niveau van psychosociale aanpassing, en meer in het bijzonder met meer agressief gedrag, minder populariteit bij leeftijdsgenootjes en minder welzijn op school.
- hogere **gemiddelde klasniveaus van nabijheid** in het eerste leerjaar geassocieerd zijn met een hoger niveau van psychosociale aanpassing (d.i. met meer populariteit bij leeftijdsgenootjes en meer welzijn op school).
- hogere **gemiddelde klasniveaus van conflict** in het eerste leerjaar geassocieerd zijn met meer agressief gedrag en met minder populariteit bij leeftijdsgenootjes en minder welzijn op school.

●● Link met gelijke onderwijskansen

In de doctoraatsstudie van Evelien Buyse werd ook onderzocht wat de beschermende rol kan zijn van vroege leerkracht-leerling-relaties en van het klasklimaat voor kinderen die om allerlei redenen een risico lopen op schoolse moeilijkheden (bijvoorbeeld GOK-leerlingen).

De resultaten toonden aan dat

- **kwaliteitsvolle relaties** tussen leerkrachten en leerlingen derde kleuters met een 'moeilijk' temperament of onveilige gehechtheid aan hun moeder kunnen beschermen tegen probleemgedrag in de klas en een negatief zelfbeeld
- een **positieve klassamenstelling** (lage gemiddelde klasniveaus inzake onaangepast klasgedrag) een buffer vormt tegen het ontwikkelen van minder kwaliteitsvolle relaties, voornamelijk voor kinderen met externaliserend gedrag.

●● Tips naar de praktijk

Samen met de leerkrachten kunnen pedagogen en (school)psychologen dus de psychosociale ontwikkeling van jonge kinderen stimuleren door een optimale kwaliteit van het klasklimaat en optimale leerkracht-kind-relaties na te streven.

Door hierop in te zetten kunnen ze mogelijk vooral de kloof verkleinen of – idealiter – dichten tussen risicogroepen en risicoloze groepen van kinderen, wat betreft hun psycho-sociale aanpassing.

●●● Leerkrachtgedrag

Uit datzelfde doctoraatsonderzoek blijkt verder ook dat specifiek leerkrachtgedrag als een tweede positieve factor in de klasomgeving naar voor kan worden geschoven.

Meer bepaald toont de studie in derde kleuterklas aan dat

- meer **structuur** van de leerkracht een positief effect heeft op de kwaliteit van vroege relaties tussen de leerkracht en leerlingen.
- meer **structuur** van de leerkracht eveneens samenhangt met minder (externaliserend) probleemgedrag in de klas.
- er ook minder (externaliserend) probleemgedrag in de klas wordt vastgesteld als de leerkracht meer **autonomie verleent** aan de kleuters

●● Gelijke Onderwijskansen

Bovendien kan

- veel **structuur** door de leerkracht kinderen met een moeilijk temperament ook beschermen tegen minder kwaliteitsvolle relaties met die leerkracht.
- **emotionele ondersteuning** door de leerkracht (**emotionele beschikbaarheid, sensitiviteit**) onveilig gehechte kinderen of kinderen met onaangepast klasgedrag beschermen tegen minder kwaliteitsvolle relaties met de leerkracht.

Hieruit blijkt dat ook bepaalde aspecten van het specifieke leerkrachtgedrag een **beschermende rol** kunnen spelen bij de aanpassing van kinderen die om allerlei redenen een risico lopen op schoolse moeilijkheden (zoals GOK-leerlingen).

●● Tips naar de praktijk

De psycho-sociale ontwikkeling van jonge kinderen op school, en in het bijzonder van risicokinderen, kan dus ook bevorderd worden door in te zetten op verschillende aspecten van het specifieke leerkrachtgedrag. We denken hierbij aan het verlenen van **structuur**, **autonomie** en **emotionele ondersteuning** aan de leerlingen.

●●● Effecten van GOK op de schoolloopbanen van leerlingen?

Binnen het SiBO-onderzoek werd er specifiek een doelstelling geformuleerd aangaande Gelijke OnderwijsKansen. De doelstelling bestaat erin om de effecten vast te stellen van het **Gelijke OnderwijsKansenbeleid** op de schoolloopbanen van leerlingen in het algemeen en van doelgroepleerlingen in het bijzonder.

Dit deelonderzoek is volop aan de gang. Rapportering hierover volgt grotendeels nog.

●●● Meer lezen over het SiBO-onderzoek

Een basisrapportage van (on)gelijke onderwijskansen in Vlaanderen en een eerste zoektocht naar mogelijke verklaringen voor (on)gelijke onderwijskansen op klas- en schoolniveau is reeds terug te vinden op volgende 3 links:

- http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/LOA-rapport_10.pdf
- http://www.steunpuntloopbanen.be/documenten_nieuwsbrief/LOA-RAPPORT43_GOKL1TechnischLezen.pdf
- http://www.steunpuntloopbanen.be/documenten_nieuwsbrief/LOA-RAPPORT44_GOKL1Wiskunde.pdf

Bekijk ook [het persbericht](#) en [de persmap](#) van de studiedag.

●●● Meer lezen over het doctoraat van Evelien Buyse

● Doctoraat

Buyse, E. (2007). *The quality of the teacher-child relationship: Antecedents and consequences for children's early psycho-social adjustment*. Niet-gepubliceerd doctoraatsproefschrift, Centrum voor Schoolpsychologie K.U.Leuven, o.l.v. prof. Dr. K. Verschueren. <http://hdl.handle.net/1979/1046> of evelien.buyse@ped.kuleuven.be.

● Gelinkte artikelen

Buyse, E., Verschueren, K., & Doumen, S. (2009, accepted). Preschooler's attachment to mother and risk for adjustment problems in kindergarten: Can teachers make a difference? *Social Development*.

Buyse, E., Verschueren, K., Doumen, S., Van Damme, J., & Maes, F. (2008). Classroom problem behavior and teacher-child relationships in kindergarten: The moderating role of classroom climate. *Journal of School Psychology*, 46, 367-391. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jsp.2007.06.009>.

Buyse, E., Verschueren, K., Verachtert, P., & Van Damme, J. (2009, accepted). Predicting school adjustment in early elementary school: Impact of teacher-child relationship quality and relational classroom climate. *The Elementary School Journal*.

Tekst: Evelien Buyse, medewerker Steunpunt GOK.

Tweede foto: met dank aan An Vankerhoven, 1KA Sint-Guido